

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010.

Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2025. gada 3. februārī

Satversmes tiesas 2. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Anita Rodiņa, tiesneši Veronika Krūmiņa un Mārtiņš Mits,

kolēģijas sēdē izskatījusi Rīgas apgabaltiesas (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 143/2024),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu atzīt Civilprocesa likuma 427. pantu, ciktāl tas neparedz apelācijas instances tiesai atcelt pirmās instances tiesas spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, ja pirmās instances tiesa ir pieļāvusi tādu procesuālu pārkāpumu, kas liedz personai pieeju tiesai personas tiesības uz pieeju tiesai, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta pirmajam teikumam un attiecībā uz prasītāju civillietā Nr. C71273220 par spēkā neesošu no 2023. gada 20. decembra.

2. Civilprocesa likuma 427. pantā noteikti gadījumi, kad pirmās instances tiesas spriedums atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ pantam;

- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Pieteikuma iesniedzēja jau iepriekš ir vērsusies Satversmes tiesā ar saturiski līdzīgu pieteikumu, lūdzot izvērtēt Civilprocesa likuma 418. un 427. panta atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam (ieteikums Nr. 56/2024). Satversmes tiesas 2. kolēģija 2024. gada 27. maijā nolēma atteikties ierosināt lietu, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu (turpmāk – kolēģijas 2024. gada 27. maija lēmums).

Kolēģijas 2024. gada 27. maija lēmumā norādīts, ka pieteikumā nav sniegts pamatojums tam, kādēļ Pieteikuma iesniedzējai būtu vienlaikus jāpiemēro gan Civilprocesa likuma 418. pants, gan 427. pants. Proti, Pieteikuma iesniedzēja par neatbilstošu Satversmes 92. panta pirmajam teikumam uzskatījusi gan Civilprocesa likuma 418. pantu, kas liedzot lietas dalībniekam apelācijas sūdzībā grozīt prasības priekšmetu vai pamatu, tādējādi neļaujot apelācijas instances tiesai izskatīt tādu prasījumu, kas nav izskatīts pirmās instances tiesā, gan minētā likuma 427. pantu, kas liedz apelācijas instances tiesai nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai, ja tā nepamatoti pieņēmusi lēmumu noraidīt lūgumu par pierādījumu izprasīšanu. Kolēģijas 2024. gada 27. maija lēmumā norādīts, ka tie ir savstarpēji izslēdzoši risinājumi Pieteikuma iesniedzējas norādītā lietas dalībnieka iespējamā tiesību uz taisnīgu tiesu aizskāruma novēršanai. Tāpat minētajā lēmumā norādīts, ka Pieteikuma iesniedzēja nav sniegusi juridisko pamatojumu par katras pieteikumā apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Līdz ar to kolēģijai, ievērojot Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 5. punktu, ir jāvērtē, vai izskatāmajā pieteikumā ietvertais faktisko apstākļu izklāsts vai juridiskais pamatojums pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

Izskatāmajā pieteikumā nav mainījies faktisko apstākļu izklāsts, bet ir precizēts prasījums. Pieteikuma iesniedzēja vairs nelūdz izvērtēt Civilprocesa likuma 418. panta atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, bet lūdz izvērtēt tikai Civilprocesa likuma 427. panta, ciktāl tas neparedz, ka apelācijas instances tiesa atceļ pirmās instances tiesas spriedumu un nosūta lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, ja pirmās instances tiesa ir pieļāvusi tādu

procesuālu pārkāpumu, kas ir liedzis personai tiesības uz pieeju tiesai, atbilstību Satversmes 92. pantam. Tāpat izskatāmajā pieteikumā ir papildināts juridiskais pamatojums.

Līdz ar to pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums ir mainījies pēc būtības un kolēģijai no jauna jāvērtē pieteikuma atbilstība Satversmes tiesas likumā noteiktajām prasībām.

5. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktam Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Pieteikumā ir apstrīdēta likuma normas satversmība. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

6. Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 9. punkts noteic, ka tiesības iesniegt pieteikumu par lietas ierosināšanu ir tiesai, izskatot civillietu. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.¹ panta pirmās daļas 1. punktu pieteikums iesniedzams, ja tiesa, izskatot civillietu apelācijas instancē, uzskata, ka norma, kas būtu jāpiemēro attiecīgajā lietā, neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai.

Pieteikuma iesniedzējas izskatīšanā ir civillietā par zaudējumu atlīdzināšanu. Pieteikumā norādīts, ka pirmās instances tiesa noraidījusi prasītāja lūgumus par pierādījumu izprasīšanu un taisījusi spriedumu, ar kuru prasība noraidīta. Apelācijas sūdzībā par minēto spriedumu prasītājs atkārtoti lūdzis izprasīt pierādījumus un Pieteikuma iesniedzēja šo lūgumu apmierinājusi. Savukārt pēc pierādījumu izprasīšanas prasītājs iesniedzis prasības precizējumus, kas vēlāk atzīti nevis par prasības precizējumiem, bet gan sākotnējās prasības pamata grozīšanu un prasījuma palielināšanu, taču saskaņā ar Civilprocesa likuma 418. panta pirmo daļu apelācijas sūdzībā nedrīkst grozīt prasības priekšmetu vai pamatu, ietvert jaunus prasījumus, kas nav celti pirmās instances tiesā.

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka tās izskatīšanā esošajā civillietā pirmās instances tiesa ir pieņēmusi kļūdainu lēmumu, jo nav izprasījusi pierādījumus. Taču Civilprocesa likuma 427. pants liedz atcelt pirmās instances tiesas spriedumu, lai tādā veidā nodrošinātu personai tiesības uz pieeju tiesai savu tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzībai. Sprieduma atcelšana šādā gadījumā dotu personai tiesības precizēt prasījumu saistībā ar Pieteikuma iesniedzējas izprasītajiem pierādījumiem. Tādējādi Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka Civilprocesa likuma 427. pants, ciktāl tas neparedz apelācijas instances tiesai atcelt pirmās instances tiesas spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai pirmās

instances tiesā, ja pirmās instances tiesa ir pieļāvusi tādu procesuālu pārkāpumu, kas liedz personai pieeju tiesai personas tiesības uz pieeju tiesai, neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja ir tiesīga iesniegt pieteikumu, ievērojot tam Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības.

7. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu tiesas uzskats par apstrīdētās normas neatbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normai ir juridiski jāpamato. Tādējādi tiesai pieteikumā ir jāietver juridiski argumenti gan par apstrīdētās tiesību normas saturu, gan par augstāka juridiska spēka tiesību normas saturu un šo normu pretrunu, kuru nav iespējams atrisināt ar juridiskām metodēm. Tiesas pieteikuma gadījumā juridiskais pamatojums Satversmes tiesas likuma izpratnē ir juridisko argumentu kopums, kas ir nepieciešams un vienlaikus arī pietiekams prasījuma apmierināšanai.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka Civilprocesa likuma 427. pants neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, jo tas nenodrošina personas tiesības aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.

Jau kolēģijas 2024. gada 27. maija lēmumā norādīts, ka kritēriji, pēc kuriem vērtējama tiesību normas atbilstība Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, atšķiras atkarībā no tā, vai apstrīdētā tiesību norma pilnībā liedz personai noteiktas, konkrētajā situācijā nodrošināmas garantijas tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanai vai paredz tiesību uz pieeju tiesai ierobežojumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2012. gada 20. aprīļa spriedumu lietā Nr. 2011-16-01 un 2018. gada 14. jūnija spriedumu lietā Nr. 2017-23-01*). Satversmes tiesa ir atzinusi, ka no Satversmes 92. panta pirmā teikuma izriet valsts pienākums izveidot attiecīgu tiesu institūciju un arī pienākums pieņemt tādas procesuālās normas, atbilstoši kurām tiesa lietas izskatītu kārtībā, kas nodrošinātu to taisnīgu un objektīvu izspiešanu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2008. gada 9. maija sprieduma lietā Nr. 2007-24-01 8. punktu un 2018. gada 14. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-23-01 12. punktu*).

Pieteikumā ir citētas tiesību normas, tiesību doktrīna, kā arī Satversmes tiesas atziņas par tiesībām uz taisnīgu tiesu un vispārīgi norādīts, ka prasītājam Pieteikuma iesniedzējas tiesvedībā esošajā lietā tiek liegtas tiesības aizsargāt savas likumiskās intereses tiesā, nav ļauts veikt tādas procesuālās darbības, ko tas varētu veikt tikai pirmās instances tiesā, kā arī nav nodrošinātas taisnīgs tiesvedības procesa rezultāts, proti, taisnīgs spriedums. Tomēr Pieteikuma iesniedzējas argumenti par minēto galvenokārt balstīti tajā, ka situācijā, kad pirmās instances

tiesa nav izprasījusi pierādījumus pēc personas lūguma, bet apelācijas instances tiesa to ir darījusi, persona apelācijas instances tiesā jebkurā gadījumā nav tiesīga palielināt prasības summu, balstoties uz izprasītajiem pierādījumiem. To liedzot, piemēram, Civilprocesa likuma 418. panta pirmā daļa un Civilprocesa likuma 426. pants. Proti, Pieteikuma iesniedzējas argumenti par to, ka šādā situācijā neesot iespējams nodrošināt taisnīgu tiesvedības rezultātu, ir saistīti ar pirmās instances tiesas rīcību un citām tiesību normām, kas liedzot Pieteikuma iesniedzējai situāciju labot, nevis pieteikumā apstrīdēto normu.

Apsvērumi, kas saistīti tieši ar Civilprocesa likuma 427. panta iespējamo neatbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, ir sniegti vien vispārīgā veidā. Proti, ņemot vērā, ka prasības priekšmeta vai pamata grozīšana apelācijas instances tiesā nav pieļaujama, gadījumā, ja pirmās instances tiesas kļūdas dēļ persona nav varējusi precīzi noteikt prasības summu, Civilprocesa likuma 427. pantā vajadzētu būt iekļautam papildu pamatam, kad apelācijas instances tiesa atceļ pirmās instances tiesas spriedumu un nosūta lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā. Tomēr šādi vispārīgi apsvērumi, kas galvenokārt saistīti ar citām tiesību normām, nevis pieteikumā apstrīdēto normu, nav uzskatāmi par pieteikuma juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē.

Pieteikuma iesniedzēja apgalvo, ka situācijā, kad Civilprocesa likuma 427. pants liedz apelācijas instances tiesai atcelt pirmās instances tiesa spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, personai netiek nodrošinātas tiesības uz pieeju tiesai un taisnīgu tiesvedības rezultātu. Civilprocesa likuma 474. panta 2. punkts noteic kasācijas instances tiesas tiesības taisīt spriedumu, ar kuru tā atceļ visu spriedumu vai spriedumu kādā tā daļā, attiecīgi nododot lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā. Tādējādi, lai nodrošinātu personas tiesības uz savu tiesību un likumīgo interešu aizsardzību, kasācijas instances tiesa, atceļot apelācijas instances tiesas spriedumu, var nodot lietu jaunai izskatīšanai arī pirmās instances tiesai (*sk., piemēram, Senāta 2024. gada 27. marta spriedumu lietā Nr. SKC-4/2024 (C29338419)*). Izskatāmajā pieteikumā nav pamatots tas, kāpēc, piemēram, arī šāda garantija, kas ietverta tiesību normā, nenodrošina personas tiesības uz pieeju tiesai un taisnīgu tiesvedības rezultātu.

Turklāt Pieteikuma iesniedzēja norāda arī to, ka Civilprocesa likuma 427. pantā ir konstatējams likuma robs (*sk. pieteikuma Nr. 143/2024 4. lp.*). Likuma roba aizpildīšana ir pieļaujama tikai tad, ja likuma klusēšana kādā noteiktā jautājumā neskar apzinātu likumdevēja lēmumu. Regulējuma neesība var arī būt ar nolūku. Tad tas pamatojas uz apzinātu un gribētu likumdevēja lēmumu.

(sk. Senāta 2012. gada 16. novembra spriedumu lietā Nr. SKA-899/12 (A420436112)). Proti, šādā situācijā nav konstatējams likuma robs. Kolēģija vērš uzmanību uz to, ka, ja Pieteikuma iesniedzēja patiešām konstatē likuma roba esību, tad tiesību tālākveidošana ir tieši tiesību normu piemērotāja pienākums (sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 30. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-08-01 13. punktu).

Līdz ar to pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 2. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc Rīgas apgabaltiesas pieteikuma (pieteikums Nr. 143/2024).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Anita Rodiņa